

Ravijuhendi " HIV-testimine (sh tervishoiuväline)" käsitlusala

Käsitlusala koostatud 29.04.2020

Ravijuhendi pealkiri	HIV-testimine (sh tervishoiuväline)
Peamine kasutajate sihtrühm	kõik tervishoiutöötajad teised tervishoiuspetsialistid (sealhulgas farmatseudid ja proviisorid) teemakohased mitteriiklikud organisatsioonid ja/või mittetulundusühingud rahvatervishoiu poliitikaga tegelevad isikud
Hõlmatud isikud/patsiendid ja alarühmad	Juhendiga kaetud isikud: kogu täiskasvanud rahvastik, rõhuasetusega olulise riskiga inimestele. Olulise riskiga inimesed: <ul style="list-style-type: none"> • narkootikume süstivad või süstinud inimesed; • prostitutsiooni kaasatud isikud; • meestega seksivad mehed; • eespool nimetatud isikute sekspartnerid; • isikud, kellel on olnud sekskontakt HIV-positiivse isikuga; • isikud, kelle kallal on tarvitatud seksuaalvägivalda.
Ravijuhend käsitleb järgmisi teemasid	HIV-testimise nõudlust suurendavad strateegiad, HIV-testimine (sealhulgas enesetestimine) ja HIV-positiivsete isikute ravile jõudmine
Ravijuhendis ei käsitleta järgmisi teemasid	<ul style="list-style-type: none"> • HIV-infektsiooni profülaktika ja ravi on kaetud juhendiga „HIV-infektsiooni kokkupuute-eelne ja -järgne profülaktika ning HIV-positiivsete isikute ravi“; • HIV testimise algoritm laborites; • Rasedusaegne testimine; • HIV perinataalne profülaktika ja testimine.
Teised asjakohased Eesti ravijuhendid	<ul style="list-style-type: none"> • „HIV-infektsiooni kokkupuute-eelne ja -järgne profülaktika ning HIV-positiivsete isikute ravi“ (www.ravijuhend.ee/tervishoiuvarav/juhendid/6/hiv-infektsiooni-kokkupuute-eelne-ja-jargne-profylaktika-ning-hiv-positiivsete-isikute-ravi)
Kriitilised ja tähtsad tulemusnäitajad	Kriitilise ja olulise tähtsusega tulemusnäitajad <ul style="list-style-type: none"> • kaasatus HIV-testimisse; • esmakordselt testitavateni jõudmine; • indekskliendi poolne sotsiaälvõrgustiku põhise lähenemise kasutuselevõtt ja rakendamine; • indekskliendi või HIV-positiivse inimese partnerite ja sotsiaälvõrgustiku kontaktide kaasatus HIV-testimisse; • HIV-positiivsete testide määr/uued HIV-i juhud; • HIV-testimise sagedus; • kaasatus kliinilisele hindamisele või HIV-ravile ja ARV-ravi alustamine pärast positiivset testitulemust;

- kaasatus HIV-i ennetavatesse teenustesse pärast negatiivset testitulemust;
- erinevad ebasoodsad tulemid (täpsemalt kirjeldatud vastavate kliiniliste küsimuste all);
- kondoomi kasutamine või kondoomita seksuaalvahekord.

Ravijuhendi struktuur või käsitletavat teemasid:

Lühendid:

ARV/ARV-ravi	antiretroviirus(ravi), ingl <i>antiretroviral treatment – ART</i>
CI	usaldusvahemik, ingl <i>confidence interval</i>
HIV	inimese immuunpuudulikkuse viirus, ingl <i>human immunodeficiency virus</i>
NSI	narkootikumide süstivad inimesed, ingl <i>people who inject drugs – PWID</i>
NTS	nõudlust tõstev strateegia, ingl <i>demand creation strategy</i>
MSM	meestega seksivad mehed, ingl <i>men having sex with men</i>
OR	šansside suhe, ingl <i>odds ratio</i>
RCT	randomiseeritud kontrollitud katse, ingl <i>randomized controlled trial</i>
RR	riskide suhe, ingl <i>relative risk</i>
SVL	sotsiaalvõrgustiku põhine lähenemine, ingl <i>social-network approach – SNA</i>
WHO	Maailma Terviseorganisatsioon, ingl <i>World Health Organization</i>

Mõisted:

Nõudlust tõstev strateegia (ingl <i>demand creation strategy</i>)	Nõudlust tõstev strateegia on tegevus(ed), mis otseselt parandab indiviidi teadmisi, hoiakuid, motivatsiooni või kavatsusi viies lõpuks otsusele ja tegevusele otsida HIV-testimist.
HIV-testimine (ingl <i>HIV testing services</i>)	HIV-testimine on defineeritud kui teenuste kogum mida tuleb pakkuda koos testimisega: nõustamine (informatsiooni andmine enne HIV-testi ja nõustamine pärast HIV-testi); negatiivse testitulemuse puhul suunamine HIV-i ennetavale teenusele või positiivse testitulemuse puhul ravi- ja tugiteenusele; suhtlus laboriga testitulemuste kvaliteedi tagamiseks.
Sotsiaalvõrgustiku põhine lähenemine (ingl <i>social-network approach</i>)	Lähenemine, kus HIV-i testimise protsessi kaasatakse olulise nakatumise riskiga isikute seast indiviide (indeks klient), kes julgustavad, motiveerivad ja suunavad oma sotsiaalvõrgustikus olevaid seksuaalpartnereid, narkootikumide süstivaid inimesi ja teisi kontakte HIV-testimisele. Sotsiaalvõrgustik on kogum inimesi, keda ühendavad erinevat tüüpi suhted, mis võivad esineda nii füüsilisel kui ka virtuaalsel kujul.
Kiirtestimine (ingl <i>point of care testing</i>)	Kiirtestimine on HIV-i nakatumise määramine väljaspool laborit, spetsiaalsete testkitidega. Sõltuvalt testkitist hinnatakse kas HIV-i vastaste antikehade või p24 valgu olemasolu. Aknaperiood on testkitist sõltuvalt 23–90 päeva. Uuritavaks materjaliks on kõige

	sagedamini sõrmeotsa veri, aga ka sülg. Tulemuse saab sõltuvalt kitist 1–30 minutiga.
--	---

Kliinilised küsimused:

<p>1. Millise nõudlust tõstva strateegia kasutamine võrreldes alternatiivse strateegia kasutamise võrreldes mitte millegagi suurendab HIV-testitavate ja HIV-testijate kaasatust HIV-testimisse? WHO originaalküsimus: <i>Which demand creation strategies are effective for enhancing uptake of HIV testing services (HTS)?</i></p>			
<p>P inimesed, kellele on suunatud HIV-testimise nõudlust tõstvad strateegiaid</p>	<p>I stiimul, kinkekaart, auhind testijatele või teenusepakkujatele (rahaline ja mitte rahaline; tinglik ja tingimusteta), programmid ja kampaaniad (kooli põhised, massimeedia, asutuse põhised, usu põhised, harivad tööriistad); eakaaslaste poolt läbi viidav individualiseeritud ja personaalset sisu kasutav mentorlus ja juhtimine või isiklik kutse; informatsiooni andmine ja nõustamisel edasi antavad sõnumid enne HIV-testimist, sealhulgas motiveeriv intervjuerimine ja enesetõhususele keskenduvad, paaridele orienteeritud sekkumised ning muudatused üldisel nõustamisel; digilahendustel põhinevad HIV-testimise nõudlust tõstvad strateegiaid</p>	<p>C sekkumine, kus kasutatakse alternatiivset nõudlust tõstvat strateegiat või nõudlust tõstva strateegia puudumine</p>	<p>O kaasatus HIV-testimisse</p>

	veebilehtedel, sotsiaalmeedias, sõnumid ja videod; stiimulid teenusepakkujatele (vastavalt sooritusele või muudmoodi) ja meelespead klientidele (tekstisõnumid, suulised meeldetuletused, telefonikõned)		
<p>Millist probleemi soovitakse küsimusega lahendada: Selgitada millised sekkumised on efektiivsed HIV-testimisse kaasatuse tõstmisel?</p> <p>Tulemusnäitajad: <i>Kaasatus HIV-testimisse; HIV-testimise sagedus; uued HIV-i juhud; HIV-testide positiivsuse määr (arv ja osakaal testijatest kelle test oli positiivne) ja HIV-testide positiivsuse määr (arv ja osakaal randomiseeritustest, kelle test oli positiivne); HIV raviga kaasatus ja ARV ravi alustamine pärast positiivset testitulemust; kaasatus HIV-i ennetavatesse teenustesse pärast negatiivset testitulemust.</i></p>			
<p>2. Kas kõigil, kellel on oluline HIV-i nakatumise risk, tuleb lisaks tavapärasele nõudlust tõstvate strateegiale kasutada sotsiaalvõrgustiku põhise lähenemist võrreldes selle mitte kasutamisega, et suurendada kaasatust HIV-testimisse? WHO originaalküsimus: <i>Should social network-based approaches be used as an additional HIV testing service approach for key populations?</i></p>			
<p>P olulise HIV nakatumise riskiga inimesed</p>	<p>I HIV-testimine, mis hõlmab sotsiaalvõrgustiku põhise lähenemist</p>	<p>C HIV-testimine, mis ei hõlma sotsiaalvõrgustiku põhise lähenemist/sekkumise puudub/HIV-testimine, mis hõlmab alternatiivset sotsiaalvõrgustiku põhise lähenemist</p>	<p>O kaasatus HIV-testimisse</p>
<p>Millist probleemi soovitakse küsimusega lahendada: Kas olulise HIV-i nakatumise riskiga inimeste (süstitavaid narkootikume tarbinud või tarvivad isikud, prostitutsiooni kaasatud isikud, meestega seksivad mehed, eespool nimetatud isikute sekspartnerid, isikud, kellel on olnud sekskontakt HIV-positiivse isikuga, isikud, kelle kallal on tarvitatud seksuaalvägivalda) seas tuleb lisaks tavapärasele nõudlust tõstvate strateegiatele kasutada sotsiaalvõrgustiku põhise lähenemist, et tõsta kaasatust HIV-testimisse?</p>			

Tulemusnäitajad:

Indeks kliendi poolne sotsiaälvõrgustiku põhise lähenemise kasutuselevõtt ja rakendamine; indeks kliendi partnerite ja sotsiaalsete kontaktide kaasatus HIV-testimisse; esmakordselt testitavateni jõudmine; jõudmine inimesteni kes pole hiljuti testinud (viimase aasta aja jooksul); partnerite või sotsiaälvõrgustiku kontaktide arv kes tegid HIV-i testi ja kellel diagnoositi HIV-infektsioon; kaasatus kliinilisele hindamisele ja ARV ravi alustamine indeks kliendi partnerite või sotsiaälvõrgustiku kontaktide seas, kelle HIV test oli positiivne; kaasatus HIV-i ennetavatesse teenustesse pärast negatiivset testitulemust

3. Kas kõigile, kellele on suunatud HIV-testimine, tuleb lisaks tavapärasele nõudlust tõstvale strateegiale, pakkuda enesetestimist võrreldes enesetestimise mitte pakkumisega, et suurendada kaasatust HIV-testimisse?

WHO originaalküsimus: *Should HIVST be offered as an additional approach to delivering HTS?*

P	I	C	O
rahvastik, kellele on suunatud HIV-testimine	HIV-testimine, mis hõlmab enesetestimist/ HIV-testimine mis hõlmab enesetestimist ja teisi seksumisi	HIV-testimine, mis ei hõlma enesetestimist/HIV testimine, mis hõlmab ainult enesetestimist	kaasatus HIV-testimisse

Millist probleemi soovitakse küsimusega lahendada:

Kas HIV-i enesetestimine peaks olema Eestis kättesaadav? Kas enesetestimise võimalust tuleks pakkuda kõigile täiskasvanutele või ainult olulise nakatumise riskiga individidele?

Tulemusnäitajad:

Kaasatus HIV-testimisse; kaasatus täiendavale HIV-testimisele; HIV-i positiivsete testide määr; kaasatus kliinilisele hindamisele ja ARV ravi alustamine pärast positiivset HIV testi; sotsiaalne kahju või kõrvalmõjud; kondoomi kasutamine või kondoomita seksuaalvahekord.

4. Kas kõigile, kellele on suunatud HIV-testimine, võib HIV-kiirtestimist teha vastava väljaõppe saanud mittetervishoiutöötaja võrreldes tervishoiutöötajaga võrreldes sekkumise puudumisega, et suurendada kaasatust HIV-testimisse?

WHO originaalküsimus: *Should trained lay providers, using HIV rapid diagnostic tests (RDTs), perform HIV testing?*

P	I	C	O
inimesed, kellele on suunatud HIV-testimine	HIV kiirtestimise teostamine vastava väljaõppe saanud mitte tervishoiutöötaja poolt	HIV kiirtestimise teostamine tervishoiutöötaja poolt (näiteks arst või õde) või sekkumise puudumine	Kaasatus HIV-testimisse

Millist probleemi soovitakse küsimusega lahendada:

Kas vastava väljaõppe saanud mitte tervishoiutöötaja poolne testimine on sama kvaliteetne kui tervishoiutöötaja poolt läbi viidud testimine ning tõstab kaasatust HIV-testimisse.

Tulemusnäitajad:

kaasatus HIV-testimisse; arstivisiidile jõudmine pärast HIV-i diagnoosi; ARV-ravi alustamine; ebasoodsad tulemid (sealhulgas testimise pealesundimine, partnerite vaheline vägivald, psühhosotsiaalsed sündmused ja/või enesevigastamine, stigmatiseerimine, diskrimineerimine);

5. Kas kõigile HIV-positiivsetele isikutele tuleb pakkuda abi partneri(te) teavitamisel või mitte, et suurendada partnerite seas kaasatust HIV-testimisse?

WHO originaalküsimus: *Should assisted HIV partner notification services be implemented as part of HTS?*

P	I	C	O
HIV teenustesse kaasatud inimesed, kelle HIV-test on positiivne, ja nende partnerid	HIV-testimine, mis sisaldab abistatud partneri teavitamise teenust	HIV-testimine, mis ei kasuta abistatud partneri teavitamise teenust	partnerite kaasatus HIV-testimisse

Millist probleemi soovitakse küsimusega lahendada:

Kas abistatud partneri teavitamine tõstab partnerite kaasatus HIV-testimisse ja võimaldab jõuda kõigi kontaktseteni.

Tulemusnäitajad:

HIV-positiivse isiku partneri(te) kaasatus HIV-testimisse; partnerite osakaal kelle HIV-i test on positiivne või kellel diagnoositakse esmane HIV-infektsioon; kaasatus kliinilisele hindamisele ja ARV ravi alustamine HIV positiivsete inimeste ja/või nende partnerite seas; ebasoodsad tulemid HIV-positiivsete isikute ja nende partnerite seas (sealhulgas vägivald, konfidentsiaalsuse rikkumine, psühho-sotsiaalsed mõjud, enesekahjustamine, suitsiid, stigma, diskrimineerimine); kaasatus HIV-i ennetavatesse teenustesse pärast negatiivset testitulemust

Tervishoiukorralduslikud küsimused

1. Keda, millise intervalliga ja kelle poolt tuleks Eestis HIV-i suhtes testida?
2. Kuidas korraldada Eestis tervishoiutöötaja poolt-, mitte tervishoiutöötaja poolt- või inimese enda poolt läbi viidud kiirtesti järgne korduvtestimine, nõustamine ja positiivse HIV-i korduvtesti järgne infektsioonhaiguste arsti vastuvõtule jõudmine?

(digi)allkiri

Kuupäev: 29.04.2020